

מודל לפעילות של ועדות בטיחות מ שותפות להנהלה ולעובדים -

דו"ח מחקר

מודל להפעלה יעילה יותר של ועדות בטיחות וגיהות, שגובש בעקבות מחקר שנערך בארץ, מתאים לדרישות שיתוף העובדים בניהול הבטיחות והגיהות המופיעות בת"י 18001, ובקווים המנחים של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO) להקמת מערכות לניהול בטיחות

מאת **אבי גריפל**

במהלך שנת 2001 נערך בארץ מחקר שמטרתו הכללית: גיבוש מודל מעודכן להקמה ולהפעלה של ועדות בטיחות וגיהות במקומות עבודה, שיביא גם להגברת מעורבותם של העובדים בוועדות והתאמת פעילותן לשיתוף עובדים בניהול הבטיחות והגיהות. בנוסף למטרה הכללית - המחקר נועד גם להציע דרכים לפעילות משופרת של ועדות בטיחות במיגזרים מיוחדים, הכוללים אתרי בנייה וארגונים חקלאיים, וכן התייחסות להפעלת ועדות הבטיחות במפעלים קטנים. התוצר הסופי של המחקר הוא מודל להפעלה יעילה יותר של ועדות בטיחות וגיהות, המלצות לגבי מתכונת טובה להפעלת ועדות, כלים לשיפור תיפקוד הוועדות והמלצות לגבי קידום הנושא במישור הממלכתי.

המודל המוצע לפעילות הוועדות מבוסס על בדיקה אמפירית של פעילות ועדות לבטיחות ולגיהות במפעלים בישראל, ועל חומר תיאורטי

הכותב הוא יועץ המוסד לבטיחות ולגיהות לנושאי הבטיחות, ומלמד "ניהול בטיחות" במוסדות אקדמיים.

הדוח המובא כאן הוא תקציר מחקר, שנערך במהלך שנת 2001 ע"י ד"ר אבי גריפל ומר זאב פוטרמן (מהמחלקה לבטיחות ורווחה בהתאחדות התעשייתיים בישראל), ובהשתתפות עובדי המוסד לבטיחות ולגיהות. המחקר מומן ע"י הפעולה המונעת ומחקר בבטיחות ובריאות בעבודה במשרד העבודה והרווחה (כיום התמ"ת)

מאפייני פעילות של ועדת בטיחות בישראל

בוועדת בטיחות מכהנים, במוצע, 6.4 חברים - מחציתם נציגי הנהלה, ומחציתם נציגי העובדים. בדרך כלל - רוב חברי הוועדה מגיעים לישיבות. משך הזמן הממוצע לכהונה של חבר בוועדה הוא 4.4 שנים. חבר מוחלף, בדרך כלל, כאשר משתנה תפקידו במפעל או כאשר הוא עוזב את מקום העבודה.

על-פי דיווחי נציגי ההנהלה, רק ב-73% מהוועדות ניתן להבדיל בין נציגי הנהלה לנציגי עובדים. ביתר הארגונים לא ברור או לא ידוע את מי מייצגים החברים השונים. מכל מקום, יותר מ-80% מהמנהלים שראיינו ציינו כי מנהל המפעל הוא שבחור/ממנה את רוב נציגי העובדים, או לפחות את חלקם.

לפי דיווחי המרואיינים (נציגי הנהלה), כ-2/3 מהמרואיינים ציינו כי מיפגשי הוועדה מתנהלים עפ"י סדר יום וכי מתקיים מעקב שיטתי ומסודר אחר החלטותיה, אך רק לפחות מ-1/4 מהמרואיינים היתה היכולת להציג פרוטוקולים מישיבות הוועדה.

הקיים בנושא בארץ ובחו"ל, והוא מתאים לדרישות המופיעות בת"י 18001 ובקווים המנחים של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO) להקמת מערכות לניהול בטיחות.

שיטת המחקר

המחקר התבסס על ניתוח נתונים איכותיים וכמותיים ממקורות שונים:

- סקר ספרות מדעית בתחום ניהול ועדות בטיחות ובדיקת יעילות תיפקודן;
- סקירת חוקים, תקנות, קודי פעילות, מנחים ומדריכים להפעלת ועדות בטיחות;
- סקירה וניתוח נתונים סטטיסטיים הקשורים להפעלת ועדות בטיחות בארץ ובעולם;
- מחקר אמפירי שכלל ראיונות שנערכו במידגם של 120 מפעלים בישראל המעסיקים יותר מ-25 עובדים. בכל מפעל ראיינו עד 3 מרואיינים, ביניהם לפחות נציג הנהלה אחד, ונציג אחד של העובדים (ההתפלגות המלאה של תשובות המרואיינים מובאת בנספחים א' וב' של הדו"ח המלא);
- ניתוח מבנה ופעילות של 10 ועדות בטיחות יעילות.

נמצאו 4 משתנים ארגוניים המשפיעים באופן מובהק על עצם ההקמה של ועדת בטיחות:

- מספר המועסקים;
- סוג הבעלות על המפעל;
- רמת הסיכונים במפעל;
- רמת המקצועיות (בתחום הניהול) של מנהלי המפעל.

משתנה נוסף שיש לו קשר מובהק לקיום ועדת בטיחות הוא איש תפקיד ממונה הבטיחות במפעל (הקשור בין השאר גם לגודלו של המפעל): ב-63% מהמפעלים שבהם היה ניתן לראיין ממונה בטיחות אכן פעלו ועדות בטיחות, לעומת 34% מפעלים וארגונים שבהם היו ועדות אך לא היה ממונה על הבטיחות. הגורמים המשפיעים ביותר על אי הקמתה של ועדת בטיחות הם:

- גודלו של המפעל - היות המפעל קטן;
- הבעלים חושבים שאינם חייבים להקים ועדת בטיחות;
- הבעלים חושבים שאין אצלם תאונות, ואין סיכונים בעבודה המצדיקים את מאמץ ההקמה של הוועדה;
- המנהלים סבורים כי הקמת הוועדה והפעלתה גוזלים יותר מדי משאבי זמן ואנרגיה, שהיא מהווה נטל אדמיניסטרטיבי ואין בה צורך.

מדדי יעילות של ועדות הבטיחות

במסגרת המחקר חושבו 4 ממדי יעילות, המודדים את היעילות הסובייקטיבית (הנתפסת) והאובייקטיבית (לפי מדדי פעילות) של ועדת הבטיחות - בעיני המנהלים ובעיני העובדים. בדרך כלל, כמעט כל המשיבים לשאלון מקרב חברי ההנהלה סבורים כי הוועדות יעילות וכי רצוי שתמשכנה לפעול. כ-81% סבורים כי קיים צורך ממשי בוועדה: 70.1% מהם סבורים שהיא תורמת "במידה רבה", ו-20.8% ענו שהיא תורמת "במידה מסוימת". כמעט 90% מהמראיינים, שהם נציגי הנהלה, מביעים שביעות רצון מעבודת הוועדה. כ-90% מהעובדים סבורים שהוועדה יעילה: "יעילה מאוד" (לדעת 55% מהם) או "די יעילה" (לדעת 36%); 90% מהעובדים סבורים כי הוועדה "תורמת באופן מעשי וממשי לקידום הבטיחות וליישום פתרונות אמיתיים בשטח". חברי הוועדה מבצעים גם פעולות שונות במישור הבטיחות: הם מעירים לעובדים על סטייה מכללי הבטיחות (78% נוהגים כך "לעיתים קרובות"), הם עורכים או מתלווים לסיורי בטיחות במפעל (76% מהם), אך רק 54% מקבלים תלונות של עובדים בנוגע לבטיחות ולבריאות.

גורמים התורמים ליעילות פעולתה של ועדת הבטיחות

היעילות המעשית של הוועדה, מושפעת מ"ידע מקצועי בבטיחות" של חברי הוועדה, ומ"רצון טוב"/"מוטיבציה"/"מסירות לנושא". היעילות מושפעת גם מ:

- הרמה המקצועית-ניהולית של המנהלים;
- איש תפקיד ממונה על הבטיחות במפעל;
- צורת הבעלות על הארגון (בארגונים ציבוריים הוועדות יעילות יותר);

רוב נציגי ההנהלה ("המראיינים") נוהגים להעביר להנהלה המלצות לביצוע. כ-3/4 מהעונים יכלו להדגים ביצוע של ההמלצות באמצעות מסמכים מתאימים. רוב המראיינים סבורים כי יזיר הוועדה מנהל את הישיבות באופן יעיל מאד או יעיל למדי. התחושה הכללית (של יותר מ-85% מנציגי ההנהלה) היא שלוועדה יש סמכויות מספיקות. רק לכמחצית מהוועדות יש סמכויות להחליט לגבי הקצבת כספים.

פעילויות עיקריות של ועדות בטיחות

הפעילויות השכיחות ביותר של ועדות הבטיחות הן: דיווח על תאונות; בירור נסיבות תאונה; מציאת פתרון לבעיות בטיחות וביצוע שיפורים בארגון הבטיחות במפעל (יותר מ-75% לכל פעילות כזאת). ואחריהן: דיון בתוצאות של בדיקות תקופתיות; הערכת רמת הסיכון של מיפגעים; דיון בתלונות עובדים בנושאי בטיחות וגיהות (יותר מ-50% עוסקים בכך תמיד או כמעט תמיד). כמחצית מהוועדות נוהגות לבצע גם סיורי בטיחות בשטח.

78% מנציגי ההנהלה שראיינו ציינו כי חברי הוועדה מעירים "לעיתים קרובות" לעובדים על סטייה מכללי הבטיחות; 75.6% ציינו כי החברים בוועדה משתתפים בסיורי בטיחות "לעיתים קרובות"; 53.7% ציינו כי חברי הוועדה מקבלים תלונות של עובדים בקשר לבטיחות בעבודה.

את מי מייצגת ועדת הבטיחות?

נציגות העובדים בוועדה איננה עומדת, בדרך כלל, בעימות מול האינטרסים של ההנהלה, משום שהוועדה מהווה, בעיקר, מסגרת של אינטגרציה ושיתוף פעולה ולא זירה למאבקי כוח וקונפליקטים. הרוב המכריע של המראיינים סבור כי ההנהלה דואגת לבטיחות ולבריאות העובדים יותר מאשר העובדים עצמם. 46% מקרב נציגי ההנהלה ציינו כי "להנהלה איכפת יותר" מאשר לעובדים. גם רוב העובדים סבורים כי המנהלים (וכן מנהלי העבודה) דואגים לבטיחות ועושים למען הבטיחות יותר ממה שעושים העובדים למען עצמם. קיימת נטייה להסכים כי להנהלה איכפת מהבטיחות במפעל יותר מאשר לעובדים, וכי נציגי העובדים בוועדת הבטיחות אינם נתפסים כמייצגים את העובדים יותר מנציגי ההנהלה.

גורמים המעודדים או מונעים הקמת ועדת בטיחות

נציג המוסד לבטיחות ולגיהות הוא הגורם החשוב ביותר כיום בישראל אשר קובע אם במפעלים קטנים (המעסיקים 25-50 עובדים) תהיה פעילות של ועדת בטיחות. הוועדה מוקמת או מתכנסת למיפגשים בביקוריו של נציג המוסד הזה במפעל. ניתן לקבוע, בדרך כלל, כי ברוב מקומות העבודה המעסיקים פחות מ-50 עובדים, אשר אליהם לא מגיע נציג המוסד לבטיחות ולגיהות - לא קיימת ולא פועלת ועדת בטיחות. כמעט 60% מהמנהלים אשר במפעל שלהם לא פועלת ועדת בטיחות ציינו כי הם יהיו מעוניינים להקים ועדה כזו אם מדריך המוסד לבטיחות יסייע להם בכך ללא תשלום.

- קביעות בהתכנסויות הוועדה;
- מספרם של נציגי ההנהלה ומספר מנהלי עבודה/ראשי צוותים בוועדה (אין משמעות למספרם של נציגי העובדים);
- מספר חברי ועדה אשר עוסקים בתוקף עבודתם בבטיחות או בנושאים הקרובים לבטיחות;
- מספרם של חברי הוועדה שנשלחו לקורס "נאמני בטיחות";
- הכישרים המקצועיים של חברי הוועדה;
- ניהול יעיל של ישיבות הוועדה (כולל רישום פרוטוקולים מפורטים);
- הגשת המלצות לביצוע להנהלה וקיום של הליכים מסודרים למעקב אחר ביצוע המלצות ועדת הבטיחות;
- העובדים יודעים מי הם נציגיהם בוועדה ומכירים אותם (יכולים לנקוב בשמותיהם). הגורם העיקרי שצוין כמפריע לפעולה יעילה של הוועדה הוא חוסר תקציב נאות לפתרון פעילות בטיחות ובריאות בארגון.

פעולות לשיפור עבודת הוועדה ויעילותה
הפעולה האחת, הנחשבת כמביאה לשיפור משמעותי מוסכם, היא **שיפור הידע המקצועי בבטיחות ולימוד שיטות של ניהול סיכונים בבטיחות**. 41 נציגי הנהלה מתוך 42 שהשיבו על שאלה פתוחה ציינו את הצורך להעניק לחברי הוועדה הדרכות מקצועיות בבטיחות, באיתור מיפגעים ובהערכת סיכונים. לאחר מכן הם מציינים את שיפור הידע של חברי הוועדה בנוגע לערכת דיונים, ניהול ישיבות, תקשורת, וכד'.

מודל מוצע, להקמה ולהפעלה של ועדות בטיחות וגיהות בישראל

מבנה הוועדה, אופן הקמתה וסמכויותיה
 המודל הקיים של ועדת הבטיחות, כפי שמציע החוק הוא מודל טוב, בבסיסו, ולא נמצאו מודלים עדיפים. עם זאת, מוצעים מספר שיפורים, המלצות, וכלים לחיזוק ולשיפור יעילות הוועדות. כמו כן, מומלץ לשקול שינוי שמה של "ועדת בטיחות" ל: "ועדת בטיחות וגיהות".

תדירות: מומלץ לחייב את ועדות הבטיחות לקיים רק 6 פגישות בשנה (ולא 8 פגישות). במפעלים קטנים (פחות מ-50 עובדים) מומלץ לאפשר קיום של 4 מיפגשים שנתיים בלבד.

בחירת נציגי עובדים לוועדה: לאור המצב הקיים כיום בשטח - מוצע להגמיש את דרישות התקנה לגבי האופן שבו נבחרים נציגי העובדים לוועדות הבטיחות: אם לא קיים במפעל ועד עובדים (או נציגות דומה אחרת של העובדים) - המעביד יהיה חייב למנות בעצמו את נציגי העובדים בוועדה. המנהל יודיע לעובדים, בכתב, על הנציגים שמינה לוועדה, כדי לאפשר להם להביע הסכמה/התנגדות, ולאפשר להם להחליף את הנציגים שבחר בנציגים אחרים, המוצעים על ידם. הליך מעין זה ייתן ביטוי להלך הרוחות הקיים בשטח, שבו, כאמור, בדרך כלל, המנהל הוא זה שממנה את נציגי העובדים, למרות האמור בתקנות.

לוחות זמנים למיפגשי הוועדה: בראשית כל שנה ייקבע מראש לוח זמנים לכל מיפגשי הוועדה הרגילים.

נוהל מומלץ למיפגשי הוועדה (על פי לוח הנקבע בראשית כל שנה):

- סדר היום נמסר לחברים לפני הישיבה;
- רישום מפורט של הפרוטוקול;
- לכל המלצה נקבע אחראי מעקב וביצוע;
- מעקב אחר ביצוע המלצות קודמות של הוועדה בכל ישיבה;
- הפצת סיכום הישיבה למקבלי החלטות.

פעילויות מומלצות במסגרת הוועדה:

- דיון בנוגע למיפגעים, גורמי סיכון, ובעיות בטיחות וגיהות;
- דיון על תאונות עבודה ואירועי בטיחות, כולל הצגת סטטיסטיקה של תאונות עבודה;
- דיון בעבירות בטיחות ובפרסי בטיחות.

כלים מיוחדים אשר יכולים להגביר את יעילות ועדת הבטיחות:

- הקמת תת-ועדה/צוות איכות/צוות אחר, אשר ישימו לעצמם למטרה את הטיפול בנושא מוגדר, בחסות ובהיגוי ועדת הבטיחות;
- עריכת ספסים/שיטת דיווח על מיפגעים מהשטח;
- סיורים בשטח לפני ישיבת הוועדה;
- קיום דיון חופשי/סבב דעות/סיעור מוחות - כדרך לפתרון בעיות.

הדרכת חברי ועדה והכשרתם

הדרכה ראשונית (Orientation): כל חבר ועדה צריך לקבל הדרכה ראשונית, אשר תכלול את עקרונות הבטיחות והגיהות המפעליים ואת חובותיו וסמכויותיו כחבר ועדת בטיחות.

(לעתים: נאמן הבטיחות המחלקתי אחראי לביצוע במחלקתו). בכל ישיבה בודקים את ביצוע החלטות הקודמות (יש הבדקים ביצוע גם בין מועדי הישיבות, לדוגמה: בכל שבועיים). סיכום הישיבה מופץ בכתב, בתפוצה רחבה, למקבלי החלטות בארגון.

פעילות במסגרת הוועדה: דיון במיפגעים ובעיות בטיחות, קבלת החלטות לגבי טיפול בסיכונים, דיון בתאונות עבודה ובאירועים, דיווח על תאונות וסטטיסטיקה של תאונות, הצגת תוצאות בדיקות וניטורים.

כלים מיוחדים בתחום הבטיחות: טפסים "אנונימיים" (ללא ציון השם) לדיווח על מיפגעים, הרצאות של מומחים בפני חברי הוועדה, הזמנת עובדים מהמפעל - שנפגעו בתאונות עבודה או שסובלים מיפגעים - לישיבת הוועדה.

תקשורת והחלפת מידע: סיורים במפעלים אחרים לצורך לימוד מניסיונם של אחרים, תקשורת בין מפעלים בנוגע לאירועים, הפקת חוברת בנושא בטיחות (בכל רבעון, לדוגמה), התכתבות עם מומחים בנוגע לבעיות מיוחדות. כלים ארגוניים: סיורים בשטח - יום או יומיים לפני התכנסות הוועדה, סמכות להטיל קנסות, ולהעביר עובדים מתפקידם, יצירת תת-צוות מקצועי מצומצם ("מיני ועדה") לפיתרון בעיה (אפשרית: קבוצת איכות), כתיבת נהלי עבודה ובטיחות באחריות הוועדה, קיום דיון פתוח, סבב דוברים המאפשר ביטוי לכל חבר, מקום התכנסות "מכובד", כיבוד ואווירה הולמת.

בשאלה פתוחה בה נשאלו נציגי ההנהלה על "שיטות פעולות או טכניקות שנמצאו אצלכם כטובות ומקדמות את תרומת הוועדה לבטיחות במפעל" - הכלי השכיח ביותר שצוין היה **כתיבה של נהלים** ולאחריו **קיום דיונים פתוחים וחופשיים בוועדה**. העזרה העיקרית לצורך סיוע להפעלת ועדת הבטיחות, שלה מצפים המפעלים ממוסדות חיצוניים, היא "הדרכות וביקורים של מדריכי המוסד לבטיחות ולגיהות".

ניסיונות מוצלחים של מפעלים בהפעלת ועדות בטיחות (Best Practices)

במסגרת המחקר ביקרנו ב-10 מפעלים שבהם פועלות בהצלחה ועדות בטיחות יעילות. להלן, עיקר הפעילויות המתקיימות במפעלים המצליחים בהפעלת ועדת הבטיחות שלהם: **תדירות:** נפגשים באופן קבוע ומסודר, בממוצע 6 פעמים בשנה;

משתתפים: בכל המיפגשים נוכחים בכירים במפעל. מנהל המפעל נוכח בחלק גדול מהמקרים או שבמקומו נוכח בכיר אחר. המשתתפים בוועדה הם אנשי מקצוע/ניהול ברמה גבוהה: מנהלי מחלקות, יצור, תחזוקה, משאבי אנוש, קצין בטיחות בתעבורה, מנהל משק, וכדומה. חשוב שהמשתתפים יהיו בעמדות בכירות במפעל ומקצוענים.

נוהל: קיים סדר-יום, נרשם פרוטוקול, בסיום המיפגש מתאמים את מועד הישיבה הבאה, נקבע אחראי לביצוע ומעקב אחר ביצוע ההמלצות

ההדרכה הזאת יכולה להיות במתכונת קורס "נאמני בטיחות" או במתכונת דומה. אפשרי ש"ההדרכה הראשונית" תינתן במפעל עצמו.

הדרכות והכשרות לחברי הוועדה: התמיכה החשובה ביותר שניתן להציע לחברי ועדת בטיחות (מעבר להדרכה ראשונית ולהכשרה בסיסית של החברים) היא בדרך של הכשרות והדרכות מתקדמות יותר, ב-2 תחומים עיקריים:

- הדרכות מקצועיות בנושאי בטיחות, ובעיקר ניתוח סיכונים ומניעתם;
- הדרכות לגבי ניהול ישיבות, דיונים, ותקשורת. יש לדאוג לתכנית **מתמשכת**, להעלאת רמת המקצוענות בבטיחות של כל חבר בוועדה באמצעות:
- קורס נאמני בטיחות בסיסי ("הדרכה ראשונית");
- קורס מתקדם בניהול סיכונים/ניתוח בטיחות של מטלה;
- קורס מתקדם בחקירת אירועי בטיחות/חקירת תאונות.

שיתוף עובדים בפעילויות ועדת הבטיחות

הגברת שיתוף העובדים באמצעות אחת או יותר מהדרכים הבאות:

- הזמנת עובדים לישיבות הוועדה (עובדים שנפגעו או כמעט נפגעו בתאונה, עובדים המתלוננים על מיפגעים, עובדים הסובלים מתנאי עבודה לא מתאימים וכו');
- הפצת סיכומי ישיבות הוועדה, בצורה קריאה, גם לעובדים (עלון קיר, מכתב, חוברת תקופתית ועוד);
- עידוד התנהגות בטיחותית באמצעות "פרסי בטיחות" לעובדים המקפידים על כללי הבטיחות (עושים שימוש בצידוד מגן אישי, נוכחים בהדרכות בטיחות, וכדומה);
- הפעלת תוכנית שתעודד עובדים לדווח על גורמי סיכון ומיפגעים. לדוגמה: הדיווח יכול להיות אנונימי, ע"י מילוי "גלויות" שתימצאנה ליד תיבות המיועדות לדיווחים אלה, או בדרך מתאימה אחרת;
- הפעלת תוכנית שתעודד עובדים להמליץ ולהציע הצעות לשיפור מצב הבטיחות במפעל, כולל עידוד העובדים להציע או לבצע פעילות מיוחדת שתגביר את הבטיחות במחלקה;
- הפצת תיאור תאונות ולקחי תאונות בקרב העובדים.

פעילות הוועדות במפעלים קטנים (עד 50 עובדים)

מימצאי המחקר העלו שוועדות הבטיחות הן כלי יעיל וחשוב להגברת הבטיחות במפעלים. לאור זאת - רצוי להחיל את החובה להקמת ועדת בטיחות גם על מפעלים קטנים, המעסיקים 15 עובדים ויותר. להמלצה הזאת יש חשיבות רבה מאוד, משום שמפעלים המעסיקים פחות מ-25 עובדים לא חייבים כיום להקים ועדת בטיחות וגם אינם חייבים להעסיק ממונה על הבטיחות. כדי לסייע למפעלים ולבתי מלאכה קטנים להקים ועדות בטיחות - חייבים להעניק את הסיוע להקמת הוועדה **ללא תשלום**, ולסבסד את עלויות ליווי פעילותה של הוועדה על-ידי גוף חיצוני (כדוגמת המוסד לבטיחות ולגיהות).

העסקת "יועץ בטיחות"

במפעלים המעסיקים 5 עובדים לפחות

כדי לתמוך בפעילות הוועדה בבתי מלאכה קטנים, וכדי לקדם את נושא הבטיחות בהם, ובנוסף, להרחבת החובה של הקמת ועדות גם בכל מפעל המעסיק יותר מ-15 עובדים, מוצע לשקול הטלת חובה להעסיק **יועץ בטיחות** גם על בתי מלאכה קטנים, המעסיקים 5 עובדים או יותר. יועץ הבטיחות יהיה ברמה מקצועית של ממונה בטיחות ו/או גיהות, והיקף משרתו יהיה תלוי בגודל המפעל.

לדוגמה: 1.5 שעות ייעוץ, חובה, לכל עובד במשך שנה (מתכונת הנהוגה כיום בגרמניה ובהולנד). כך, לדוגמה, מפעל המעסיק 5 עובדים, יהיה חייב ב-7.5 שעות ייעוץ לשנה.

מוצע כי מפעלים קטנים שיפנו ביוזמתם לקבלת שירות הייעוץ יזכו בו ללא תשלום (או תשלום מסובסד). ההסדר יכול להחליף חלק מהפעילויות המתקיימות כיום בבמ"קים ובאזורי התעשייה. החובה להעסיק יועץ בטיחות עשויה להיות צעד משמעותי בצמצום הפער הקיים כיום בין מפעלים גדולים (מעל 50 עובדים), בהם קיימת חובה להעסיק ממונה בטיחות, לבין בתי מלאכה קטנים שבהם מועסקים רק עובדים בודדים, והחוק איננו מחייב אותם כיום לשפר את מצב הבטיחות והבריאות בהם באמצעות שירותים קבועים של יועץ בטיחות.

פעילות ועדת בטיחות באתרי בנייה

מסגרת הפעילות הנוכחית של ועדת בטיחות בענף הבנייה מספקת מענה מסוים לשיפור בעיות בניהול הבטיחות בחברות בנייה מבוססות, אך היא איננה נותנת מענה לצורכי הבטיחות באתרי בנייה המשתנים מידי יום. במספר מדינות מערביות נוסתה שיטה, לפיה מוקמת בכל אתר בנייה "תת-ועדת בטיחות" הכוללת את מהנדס האתר או מנהל העבודה ונציגי העובדים באתר. תת-הוועדה הזאת עורכת סיורים באתר, לפחות אחת לשבוע, ודנה בבעיות בטיחות. בסיום השבועי משתתפים גם נציגיהם של קבלני המשנה המועסקים באתר באותו שבוע. באתרים מסוימים נוהגים לערוך סיור של ועדת הבטיחות בכל בוקר, לפני תחילת העבודה. בסיום היומי דנים בגורמי סיכון ובתרחישים מסוכנים אפשריים, רלוונטיים לעבודות האמורות להתבצע באותו יום. השיטה הזאת מבוצעת כיום באתרים על בסיס וולונטרי ולא על-פי חוק. מומלץ לשקול לנסות אותה גם בישראל.

פעילות הוועדה בענף החקלאות

הפתרון המתאים לוועדת בטיחות עבור חקלאים "קטנים" המעסיקים עובדים עונתיים הוא הקמת ועדות בטיחות "אזוריות" במועצה האזורית/המקומית או במסגרת היישוב (המושב). פתרון ברוח זו מיושם כיום במסגרת פרויקט החקלאות של המוסד לבטיחות ולגיהות.

שילוב עובדי קבלן

קיימות 2 קבוצות עיקריות של עובדי קבלן: ● עובדי קבלן המגיעים למפעל לתקופה קצרה ומוגדרת, במסגרת מתן שירות או ביצוע פרויקט מוגדר;

● עובדי קבלן המועסקים במפעל לתקופה ממושכת ואשר ההבדל בינם לבין עובדי המפעל הקבועים הוא בעיקר אדמיניסטרטיבי (כגון: העסקה דרך חברות כוח-אדם).

אין טעם מעשי לשלב את עובדי הקבלן ה"מזדמנים" בוועדות בטיחות (פרט, כאמור, בוועדות בטיחות הנפגשות מדי שבוע באתרי בנייה כפי שנהוג במקומות מסוימים בחו"ל). במקרים שבהם מתעורר הצורך - ניתן להזמין לישיבות הוועדה נציג של קבלן המועסק במפעל כאורח, במיוחד במקרים שבהם הקבלן עוסק בפרויקטים מורכבים וממושכים במפעל.

לגבי עובדי קבלן המועסקים במפעל לתקופות ממושכות - ראוי להתייחס אליהם, בכל מה שנוגע לייצוג בוועדות הבטיחות, כאל עובדי המפעל, ולאפשר להם להיות חברים בוועדה. קריטריון אפשרי להחלטה מי ראוי להיות חבר ועדה, יכול להיות משך ההעסקה במפעל, לדוגמה: עובד קבלן המועסק במפעל יותר מ-12 חודשים, ראוי להיבחר לוועדת הבטיחות. ללא כל קשר לנאמור, צריך לחייב קבלנים המעסיקים יותר מ-25 עובדים בכל האתרים, להקים ולקיים ועדות בטיחות שלהם ושל עובדיהם. בוועדות הללו הם ידונו בגורמי הסיכון שבפניהם עומדים העובדים השונים, בהתאם לעיסוקם ובהתאם לאופי המפעלים שבהם הם פועלים.

מפעלים אשר מנהלים את הבטיחות עפ"י תקן לניהול בטיחות (כדוגמת ת"י 18001), צריכים לדרוש מקבלנים המעסיקים יותר מ-25 עובדים להקים ולקיים ועדת בטיחות, כנדרש בחוק.

שילוב עובדים זרים

לא מומלץ, וגם אין צורך, להגדיר מתכונת מיוחדת להשתתפות עובדים זרים בוועדות הבטיחות. על העובדים האלה צריכים לחול אותם כללים החלים על עובדי המפעל או עובדי קבלן - לפי העניין. יש ליכור: על המעביד חלות חובות החוק בדבר מסירת מידע לעובדים והדרכתם לגבי הסיכונים בעבודה. החוק מחייב כל מעסיק לפנות אל העובדים (הזרים) בשפה המובנת להם.

ועדות בטיחות למפעלים

בעלי רמת סיכון נמוכה

לא ניתן לקבוע באופן גורף, חד משמעי, איזה מהמפעלים אינם מסוכנים; גם לא ניתן לערוך דירוג אמין של רמת סיכון הגלומה במפעלים מסוימים. לכן, מומלץ לחייב את כל המפעלים, ללא יוצא מן הכלל, להפעיל מתכונת זהה של ועדות בטיחות. ■

מפעלים המעוניינים בסיוע בהקמת ועדת בטיחות מוזמנים לפנות לסניף המוסד לבטיחות ולגיהות באזורם